

ІНВАЛІДНІСТЬ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

DISABILITY AS THE BASIS OF PROVIDING SOCIAL SERVICES

Литвиненко В.М.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Чернігівського національного технологічного університету

Проведено дослідження інвалідності, причин і підстав її встановлення. Проводиться аналіз основних критеріїв життєдіяльності, обмеження якої тягне за собою встановлення інвалідності, що є підставою для надання соціальних послуг.

Ключові слова: інвалідність, підстава для надання соціальних послуг, обмеження життєдіяльності, критерії життєдіяльності, причини інвалідності, підстави інвалідності.

Проведено исследование инвалидности, причин и оснований ее установления. Проводится анализ основных критериев жизнедеятельности, ограничение которой влечет за собой установление инвалидности, которая является основанием для предоставления социальных услуг.

Ключевые слова: инвалидность, основание для предоставления социальных услуг, ограничение жизнедеятельности, критерии жизнедеятельности, причины инвалидности, основания инвалидности.

In the article the basic aspects of disability, reasons and its grounds set are investigated. The analysis of the main criteria of life, the limit of which entails a disability that is the basis of providing social services is given.

Key words: disability, social services, criteria of life, reasons of disability, disability grounds.

Інвалідність як соціальне явище викликає необхідність у забезпеченні і догляді особи, яка її має. Основний Закон держави гарантує громадянам право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Поширеним видом соціального захисту, який надається особам з інвалідністю, є пенсія. Не менш використовуваним видом соціального захисту вважається також надання допомоги, що може здійснюватися як у грошовій, так і в натуральній формах. Сьогодні крім зазначених видів соціального захисту широко використовується надання соціальних послуг.

Соціальні послуги – це комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем [1].

Основною підставою надання соціальних послуг законодавець називає складні життєві обставини, визначивши їх як обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, внаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті (Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 року).

Першою такою обставиною, яка порушує нормальну життєдіяльність особи, безперечно, є інвалідність.

Дослідженням питання, пов'язаного з інвалідністю, займалися і займаються такі науковці, як Я.М. Фогель, В.С. Андреев, О.Є. Лисенко, А.І. Осадчих, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, Л.П. Шумна та ін. Однак уваги до питання щодо інвалідності, особливо як до підстави надання соціальних послуг, приділено недостатньо.

Метою статті є характеристика інвалідності як підстави для надання соціальних послуг.

Згідно з чинним законодавством, інвалідність трактується як міра втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії з зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для

реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист [2].

Інвалідність характеризується такими факторами, як втрата здоров'я та обмеження життєдіяльності. Зокрема, втрата здоров'я – це наявність хвороб і фізичних дефектів, які призводять до фізичного, душевного і соціального неблагополуччя [3]. Питанням визначення міри втрати здоров'я займаються медико-соціальні експертні комісії через проведення медико-соціальної експертизи [4, с. 124]. Обмеження життєдіяльності – це повна або часткова втрата особою внаслідок захворювання, травми або вроджених вад здатності або можливості самообслуговування, самостійного пересування, спілкування, орієнтації, контролювання своєї поведінки [2].

Обмеження життєдіяльності визначається за категоріями (критеріями) життєдіяльності та ступенем обмеження життєдіяльності.

Чинним законодавством визначені такі критерії життєдіяльності людини: здатність до самообслуговування, пересування, орієнтації, контролю своєї поведінки, спілкування, навчання, виконання трудової діяльності.

Здатність до самообслуговування – можливість ефективно виконувати соціально-побутові функції і задовольняти потреби без допомоги інших осіб. Здатність до пересування – можливість ефективно пересуватися у своєму оточенні (ходити, бігати, долати перепони, користуватися особистим та громадським транспортом). Здатність до орієнтації – можливість самостійно орієнтуватися у просторі та часі, мати уяву про навколишні предмети. Основними системами орієнтації є зір та слух (за умови нормального стану психічної діяльності та мови). Здатність контролювати свою поведінку – можливість поводитись відповідно до морально-етичних і правових норм суспільного середовища. Здатність до спілкування (комунікативна здатність) – можливість установлювати контакти з іншими людьми та підтримувати суспільні взаємозв'язки (порушення спілкування, пов'язані з розладом психічної діяльності, тут не розглядаються). Основним засобом комунікації є усна мова, допоміжним – читання, письмо, невербальна мова (жестова, знакова). Здатність до навчання – можливість сприймати, засвоювати та накопичувати знання, формувати навички й уміння (побутові, культурні, професійні та інші) у цілеспрямованому процесі навчання. Можливість професійного навчання – здатність до оволодіння

теоретичними знаннями і практичними навичками та умінням конкретної професії. Здатність до трудової діяльності – сукупність фізичних та духовних можливостей людини, яка визначається станом здоров'я, що дозволяє їй займатися різного виду трудовою діяльністю. Професійна працездатність – здатність людини якісно виконувати роботу, що передбачена конкретною професією, яка дозволяє реалізувати трудову зайнятість у певній сфері виробництва відповідно до вимог змісту й обсягу виробничого навантаження, встановленого режиму роботи та умов виробничого середовища.

Ступінь обмеження життєдіяльності – це величина відхилення від норми діяльності людини. Ступінь обмеження життєдіяльності характеризується одним або поєднанням декількох зазначених найважливіших його критеріїв. Виділяють три ступені обмеження життєдіяльності: помірно виражене, виражене, значне.

Помірно виражене обмеження життєдіяльності зумовлено порушеннями функцій органів і систем організму, що призводять до помірного обмеження можливості навчання, спілкування, орієнтації, контролю за своєю поведінкою, пересування, самообслуговування, участі у трудовій діяльності.

Виражене обмеження життєдіяльності обумовлюється порушеннями функцій органів та систем організму, що полягає у вираженому порушенні можливості навчання, спілкування, орієнтації, контролю за своєю поведінкою, пересування, самообслуговування, участі у трудовій діяльності.

Значне обмеження життєдіяльності виникає внаслідок значних порушень функцій органів чи систем організму, що призводить до неможливості або значного порушення здатності чи можливості навчання, спілкування, орієнтації, контролю за своєю поведінкою, пересування, самообслуговування, участі у трудовій діяльності, та супроводжується необхідністю в сторонньому догляді (сторонній допомозі).

Особі, що визнана інвалідом, залежно від ступеня розладу функцій органів і систем організму та обмеження її життєдіяльності встановлюється I, II або III група інвалідності. I група інвалідності поділяється на підгрупи А і Б залежно від ступеня втрати здоров'я інваліда та обсягу потреби в постійному сторонньому догляді, допомозі або нагляді [5].

Саме залежно від встановленої групи інвалідності взагалі та критеріїв життєдіяльності зокрема надається той чи інший вид соціальних послуг і визначається тип установи, де будуть надаватись соціальні послуги.

Так, наприклад, здатність до самообслуговування та пересування дитини є важливим при визначенні профілю дитячого будинку-інтернату, яких існує чотири.

Здатність до трудової діяльності є тим критерієм, який враховується під час влаштування до центру професійної реабілітації інвалідів, який створений для відновлення працездатності інвалідів.

Безпосередньо група інвалідності має значення при влаштуванні до будинків-інтернатів загального типу, психоневрологічних інтернатів та спеціальних будинків-інтернатів. Так, до будинків-інтернатів загального типу та спеціальних будинків-інтернатів приймаються інваліди I та II групи старші 18 років, до психоневрологічних будинків-інтернатів – інваліди I та II групи з психоневрологічними захворюваннями, старші 18 років.

Крім того, для встановлення інвалідності важливе значення мають причини та підстави встановлення інвалідності.

Причинами інвалідності є: 1) загальне захворювання; 2) інвалідність з дитинства; 3) нещасний випадок на виробництві (трудова каліцтва чи інше uszkodження здоров'я); 4) професійне захворювання; поранення, контузії, каліцтва, захворювання: одержані під час захисту

Батьківщини, виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків) чи пов'язані з перебуванням на фронті, у партизанських загонах і з'єднаннях, підпільних організаціях і групах та інших формуваннях, що визнані такими згідно із законодавством, у районі воєнних дій на прифронтових дільницях залізниць, на спорудженні оборонних рубежів, військово-морських баз та аеродромів у період громадянської та Великої Вітчизняної воєни або з участю у бойових діях у мирний час; одержані під час захисту Батьківщини, виконання інших обов'язків військової служби, пов'язаних з перебуванням на фронті в інші періоди; одержані в районах бойових дій у період Великої Вітчизняної війни та від вибухових речовин, боєприпасів і військового озброєння у повоєнний період, а також під час виконання робіт, пов'язаних з розмінуванням боєприпасів часів Великої Вітчизняної війни незалежно від часу їх виконання; одержані у неповнолітньому віці внаслідок воєнних дій громадянських і Великої Вітчизняної воєни та в повоєнний період; пов'язані з участю у бойових діях та перебуванням на території інших держав; пов'язані з виконанням службових обов'язків, ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, ядерних аварій, ядерних випробувань, з участю у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, іншим ураженням ядерними матеріалами; одержані внаслідок політичних репресій; – пов'язані з виконанням обов'язків військової служби або службових обов'язків з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій; 6) захворювання: отримані під час проходження військової служби чи служби в органах внутрішніх справ, державної безпеки, інших військових формуваннях; пов'язані з впливом радіоактивного опромінення внаслідок Чорнобильської катастрофи; одержані в період проходження військової служби і служби в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, органах і підрозділах цивільного захисту, Держспецзв'язку [6].

Від причин інвалідності залежить джерело фінансування надання тієї чи іншої соціальної послуги. Так, інвалідність від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання є підставою для надання соціальних послуг за рахунок Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а інвалідність у наслідок загального захворювання є підставою для надання соціальних послуг за рахунок Державного бюджету та бюджетів різних рівнів.

Підставою для встановлення I групи інвалідності є стійкі, значно вираженої важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, травмою або уродженою вадою, що призводять до значного обмеження життєдіяльності особи, неспроможності до самообслуговування і спричиняють виникнення потреби у постійному сторонньому догляді, догляді або допомозі. Підставою для встановлення II групи інвалідності є стійкі, вираженої важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, травмою або вродженою вадою, що призводять до значного обмеження життєдіяльності особи, при збереженій здатності до самообслуговування та не спричиняють потреби в постійному сторонньому догляді, догляді або допомозі. Підставою для встановлення III групи інвалідності є стійкі, помірної важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, наслідками травм або вродженими вадами, що призвели до помірно вираженого обмеження життєдіяльності особи, у тому числі її працездатності, але потребують соціальної допомоги і соціального захисту [6].

Як бачимо, визначальними факторами, які є підставою для встановлення тієї чи іншої групи інвалідності,

є ступінь обмеження життєдіяльності та необхідність у постійному сторонньому догляді.

Резюмуючи викладене, слід звернути увагу на такі моменти: 1) інвалідність є найпоширенішою підставою для надання соціальних послуг; 2) вирішальним у ви-

значенні видів соціальних послуг і суб'єктів їх надання є не інвалідність взагалі, а група інвалідності; 3) причини встановлення інвалідності мають значення при визначенні джерел фінансування надання соціальних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про соціальні послуги : Закон України від 19 червня 2003 року № 966-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 358.
2. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 6 жовтня 2005 року № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – Ст. 36.
3. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 6 жовтня 2005 року № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – Ст. 36.
4. Сташків Б. І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення : монографія / Б. І. Сташків. – Чернівці, 2008. – 260 с.
5. Інструкція про встановлення груп інвалідності : затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.09.2011 № 561.
6. Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності : затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317.

УДК 349.226

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ: «ЗМІНА УМОВ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ» ТА «ПЕРЕВЕДЕННЯ НА ІНШУ РОБОТУ»

CORRELATION OF CONCEPTS: «CHANGE OF LABOUR CONTRACT PROVISIONS» AND «TRANSFER TO ANOTHER WORK»

Парпан Т.В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

У статті відзначено важливість проведення аналізу норм трудового законодавства України, які присвячені зміні умов трудового договору та переведенню працівників на іншу роботу. При цьому наголошується на необхідності дотримання основних договірних принципів у випадку зміни умов трудового договору. Запропоновано шляхи удосконалення понятійного апарату трудового законодавства України.

Ключові слова: трудовий договір, зміст трудового договору, переведення на іншу роботу, умови трудового договору.

В статье отмечена важность проведения анализа норм трудового законодательства Украины, которые посвящены изменению условий трудового договора и переводу работников на другую работу. При этом делается акцент на необходимости соблюдения основных договорных принципов в случае изменения условий трудового договора. Предложены пути совершенствования понятийного аппарата трудового законодательства Украины.

Ключевые слова: трудовой договор, содержание трудового договора, перевод на другую работу, условия трудового договора.

In the article, the importance of analysis of labour legislation norms of Ukraine, which deal with the change of labour contract provisions and transfer to another work, is singled out. The necessity of basic contractual principle observance, in case of change of labour contract provisions, is grounded. The ways of improvement of labour legislation concepts are proposed.

Key words: labour contract, change of labour contract provisions, transfer to another work, labour contract provisions.

Постановка проблеми. Удосконалення понятійного апарату багатьох галузей права залишається на сьогодні однією із актуальних проблем. Відсутність законодавчо закріплених дефініцій деяких термінів зумовлює неоднозначні підходи до їх розуміння та призводить до розбіжностей між сторонами правовідносин, породжує певні складності у застосуванні на практиці. Трудове право не виняток. Для прикладу: терміни «переведення на іншу роботу» та «зміна умов трудового договору». Хоча вони і притаманні трудовому законодавству, проте легальне їх визначення відсутнє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі визначення змісту цих понять присвячено чимало наукових доробків таких вчених-трудоників, як: С.І. Астрахан, М.І. Бару, О.К. Безіна, Н.Б. Болотіна, Л.Ю. Бугров, М.Г. Гладков, Г.С. Гончарова, М.Ю. Гусов, В.В. Жернаков, П.І. Жигалкін, І.В. Зуб, Р.І. Кондратьєв, Д.А. Колбасін, Л.І. Лазор, А.Р. Мацюк, П.Д. Пилипенко, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, В.Г. Рогань, В.М. Скобелкін, К.Л. Томашевський, Н.М. Хуторян, Е.П. Циндяйкін, А. Юшко та інших.

Не применшуючи значення наукового внеску наведених авторів, потреба подальшого дослідження цієї проблеми залишається на сьогодні важливою й актуальною. З

цього приводу, слухним є зауваження П. Пилипенка, який наголошує, що без належного визначення тих понять, якими оперує трудове законодавство, не можна добитися ефективності правового забезпечення трудових відносин у сучасний період [1, с. 159].

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження є вироблення науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо подальшого вдосконалення трудового законодавства України, зокрема з питань зміни умов трудових договорів з дотриманням основних договірних принципів.

Викладення основного матеріалу. Зміст є специфічною ознакою будь-якого договору, у тому числі, трудового, та водночас важливим його елементом. З правової природи договору як правочину (угоди) випливає, що його зміст формує узгоджена воля сторін договору щодо його умов. У трудовому праві умови трудового договору прийнято поділяти на: нормативні (умови-гарантії) та договірні (погоджувальні), які встановлюються за взаємною домовленістю сторін [2, с. 168]. Договірні своєю чергою поділяють на обов'язкові (необхідні) і факультативні (додаткові). Нормативні умови визначаються законодавством, а також можуть впливати і з колективного договору та інших актів договірного характеру, які забезпечують регулювання